

וא"כ שפיר פירש"י בשאלת הגמ' דכל מודה במקצת יפטר מטעם משיב אבידה, כלומר דאין שום ריעותא בהודאתו כיון דהיה יכול לכפור בכולו ומדאורייתא יפטר, ולהכי באמת השמיט מלהזכיר תקנת המוצא מציאה משום דלפי שאלת רבה דכל מודה במקצת משיב אבידה הוא הדין נותן דמדאורייתא יפטר.

★★

בגמ': כדרכה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת ^{הטענה} הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכוליה בעי וכו' אמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה.

יש להקשות איך מותר להשביעו על דבריו הלא לפי דברי התובע נשבע הנתבע על שקר ונמצא מכשילו בלפני עור לא תתן מכשול ואע"ג דאם לא יתבעהו יפסיד כל ממנו מ"מ הלא קיי"ל שעל מצות ל"ת חייב אדם לבזבז כל ממנו.

בשו"ת מוצל מאש סי' מ"ה כתב שהיות שסוף סוף זה הוא רשע שגזל ממון חבירו אינו עובר המשביעו אלא אמרי' הלעטהו לרשע וימות וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"ד סימן אלף רכג, שנשאל אם יש עונש על מי שמשביע אחד שיוודע שישקר מכיון שגורם לו להוציא שבועת שקר, וכתב דלא ואדרבא הלעטהו לרשע וימות (וע"ש שמבאר מח' רש"י ור"ת בשבועות מז:). אולם עי' בחזו"א דמאי סי' ח אות ט' שהלעטהו ורשע לאו דוקא כי אסור להוסיף לו איסור ורק אם הוא עושה זאת מעצמו כגון הך דבב"ק סט. אי"צ להפרישו עי"ש, ולפי"ז בנידן דידן שמכשילו באיסור אסור. (ועי' באג"מ יו"ד ח"ג סי' צ').

ועי' בס' דברי יעקב סי' ס"ו שמתוך שלא שייך לומר שיוודע זה בודאי שישבע לשקר דאפשר שהתובע טועה בשיקול דעתו דהא אין אדם רואה חובה לעצמו והוא חושב ג"כ שמה שהנתבע מכחישו אין זה מידעה ברורה אלא שנדמה לו כך ואם יצטרך לישבע לא ישבע ולזה כשהתובע נשבע מפס דעתו של התובע שבע"כ הוא טעה.

בב"ח ריש פ' משפטים מתוך דגלי רחמנא דמותר להשביעו, וכ"כ בשד"ח מערכת ו' כלל כ"ו אות ל' שזו התירוף הנכון שהתורה צוותה לתת שבועה והיינו טעמא משום שע"י שבועה ימנעו העולם מלגזול ויש בזה תקן העולם שאל"כ לא שבקת חיים לכל בריה.

ו"נ לתוך דכשהתובע תובע ממנו שישבע אינו ברור שישבע וזה רק איום כדי שהנתבע יודה ולא ישבע וא"כ אין זה לפנ"ע, ואפי' שאח"כ רואה שאינו מודה רק רוצה לישבע ולכאור' הו"ל למחול חובו משום שעכשיו יעבור על לפנ"ע כי ההוא רוצה לישבע לשקר, עי' בשד"ח מערכת ו' כלל כ"ו אות כה שאין לאו דלפנ"ע אם יכול לסלק איסור ואינו מסלק.

(הרה"ח ר' יצחק מאיר ניימן - ב"ב)

הנה

דף ג' ע"ב

בגמ': והאי בכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי אשתמוטי הוא דקא מישתמט מיניה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה.

הנה במסכת שבועות (מ, ב) אמרו כן לענין כופר הכל, וכך אמרו, 'אמר רב נחמן, ומשביעין אותו (הכופר הכל) שבועת היסת, מאי טעמא, חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו. אדרבה חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה, סבר עד דהוו לי ופרענא ליה'.

יש לדקדק בשינוי הלשון, דכאן אמרו 'סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה', ושם אמרו, 'סבר עד דהוו לי ופרענא ליה' ו^{הנה}לא אמרו זוזי, וצריך לדעת פשר הדבר.

האדמו"ר מאוסטרובצא (מאיר עיני חכמים מהדורא קמא סי' עה) מבאר את שינוי הלשונות באופן נפלא, דהנה יש לתמוה דכיון שאנו חוששים שמשתמט עד שיהיה לו לפרוע, הרי דאין לו עכשיו במה לפרוע, ואם כן כיצד חפצים אנו שעל ידי השבועה יפרע מיד, הרי אין לו במה לפרוע, וצריך לומר, דגם כעת עדיין יכול לפרוע בשווה כסף, וימכור את חפציו, אלא שמשתמט עד שישגי מעות מבלי שיוזקק למכור את חפציו, ולכך מטילים עליו שבועה כדי שיודע ויפרע בחפציו.

ברם, כל זה שייך במודה במקצת, אבל בכופר הכל אין מקום לומר שמשתמט מלמכור חפציו, עד שיהיה לו מעות, משום דעל כל פנים היה לו להודות בפרוטה אחת כדי לפרוע מחפציו שאין כל כך הפסד ממכירתם, ובעל כרחך דבכופר הכל אנו חוששים שמשתמט משום שאין לו כלל במה לשלם, ואם כן חזרה הקושיא למקומה למה משביעים אותו,

משים עצמו רשע היינו דאינו נאמן לפסול א"ע, אבל הכא עושה תשובה כו'.

בש"ת חות יאיר (סי' ע"ב) כתב שאשה שזינתה, והודה בועלה דרך תשובה, הרי הוא נאמן לאסרה על בעלה, ולא הביא שום רא' לדבריו.

וכתב החתם סופר (תשו' יו"ד סי' ד') דלכאור' יש להביא רא' לדבריו ממש"כ התוס' כאן דנאמן לומר מזיד הייתי באומר דרך תשובה כדי שלא יביא חולין לעזרה. אולם דחה דאין משם רא' רק כאן שהוא עצמו צורח ואומר שאינו יכול להביא קרבן שמזיד הי', ומי ידון ומי יכריח אותו להביא בכה"ג. אבל להאמין אותו כלפי אחרים, לאסור אותה על בעלה, או בנידון שנשאל עליו שהשוחט התודה קודם מיתתו שכ"פ מצא הסכין פגום אחר שחיטתו והכשיר הבהמה, אי צריך להכשיר כל הכלים של העיר, מנא לן שבכה"ג במתודה דרך תשובה יהי' נאמן כלפי אחרים.

וע"ש שמוכח כדברי החו"י לגבי איסורים, ולא לגבי דשב"ע. **ובנו"ב** (מהדו"ת אה"ע סי' כ"א) השיג עמש"כ החו"י שגם האשה תהי' נאמרת באומרת דרך וידוי, דאכתי יש לחשוש שמא עיני' נתנה באחר כדאיתא בסוף נדרים, ועיין עוד בשו"ת חתם סופר אה"ע (ח"ב סי' צ"ה).

★ ★

בש"ת מהרל"ח (סי' קי"ז) כתב לגבי כהן שהרג את הנפש, שהוא פסול לישא את כפיו, אפילו אם אין לנו עדים לזה והוא יודע את אשר עשה, הרי הוא פסול מלעלות, ול"ש בזה לומר אין אדם משים עצמו רשע, דכל דלגבי נפשי' למנוע את עצמו מאיסור, לא שייך אאמער' כמבואר בדברי התוס' כאן.

★ ★

בגמ': מה אם ירצה לומר מזיד הייתי.

הקשו בתוספות (ד"ה מה), 'ואם תאמר, והיאך נאמן לומר מזיד הייתי, הא אין אדם משים עצמו רשע, כדאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף ט: ושם), גבי פלוני רבעני לרצוני. ותירצו, 'דאין נאמן לפסול עצמו, אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה'.

וצריך לומר, דהשבעה באה משום חשש אחר, שאם עתה כופר, אחר כך גם כשיזדמנו לו מעות יהא בוש להודות שאכן חייב, משום שיחשדוהו שבתחילה היתה כוונתו לגזול, ועל כן מחייבים אותו שבועה, כדי לזרוז להודות.

נמצא, שבמודה במקצת החשש הוא דיש לו שוה כסף ומשתמט עד שיהא לו כסף ממש, והשבועה נועדה כדי שיפרע מיד בשוה כסף, ובכופר הכל השבועה נועדה שיודה מיד, פן יתבייש אחר כך להודות.

לפי זה מדויק היטב לשון הגמרא, דבכופר הכל החשש הוא שמא אין לו בכלל מעות, ולכן אמרו 'עד דהוה לי' דהיינו שיהיה לו בכלל מעות, מה שאין כן במודה במקצת יש לו מעות אלא שאינם בעין, ולכן אמרו 'עד דהוה לי זוזי' דהיינו שמשמט עד שיהיה לו כסף ממש, ולכך נועדה השבועה.

★ ★

בגמ': פיו אינו מחייבו קנס כו'.

ופירש"י: בב"ק ילפינן מקראי דמודה בקנס פטור עכ"ל.

והנה רש"י דייק בלשונו הזהב ילפינן "מקראי" בלשון רבים ולא כתב: ילפינן "מקרא". וביאר הרב שמחה וסרמן ז"ל (בקובץ מאמרים ואגרות חלק ג' ע' רע"ג) דבב"ק שם ישנו שני דרשות א' דמודה בקנס פטור דילפינן מאשר ירשיעון אלקים. ב' מאם המצא תמצא בדיינים ילפינן דמודה בקנס ואח"כ באו עדים גם כן פטור.

והנה הדין השני אינו נוגע לכאן, דהא בעינן להוכיח הגריעותא של פיו, והתם הרי רואים כוחו של פיו שגורם "פטור" אפילו אם התאמתו הדברים ע"י שבאו עדים אח"כ.

לזה דייק רש"י כאן וכתב דילפינן "מקראי" שמפסוק האחר אשר ירשיעון אלקים ילפינן עצם הדין שמודה בקנס פטור, והיינו מצד גרעון כוחו של פיו, שהוא משום שאינו נאמן לחייב א"ע בקנס.

★ ★

בגמ': מה אם ירצה לומר מזיד הייתי.

ועיין בתוס' (ד"ה מה) שהקשו דהאין נאמן לומר מזיד הייתי, דהא אין אדם משים עצמו רשע. ותירצו דאין אדם